

Tiedeyhteisön ytimessä: TSV 110 vuotta

■ Ilkka Niiniluoto

Tiedeyhteisö on tieteellisen tiedon todellinen tekijä. Uudet tieteelliset oivallukset syntyvät yksilöllisten tutkijoiden ja tutkimusryhmien luovan työn kautta, mutta tiedon perusteleminen edellyttää avointa ja kriittistä keskustelua tieteenharjoittajien välillä. Tiedeyhteisöä pitää koossa sitoutuminen yhteisiin arvoihin ja normeihin, joista keskeisiä ovat totuus, epädogmaattisuus ja kokemuseräinen koeteltavuus. Uskomuksien muodostamisen muista tavoista tiedettä erottaa sen julkisuus ja edistyyvyys, jotka voivat toteutua vain vapaana ulkoisista – poliittista, uskonnollisista ja taloudellisista – mahdeista. Juuri näillä ehdoilla tieteestä on tullut keskeinen tekijä modernissa valistuneessa yhteiskunnassa kansalaisten maailmankuvan perustana sekä kulttuurin ja elinkeinoelämän vauhtipyöränä.

Tiedeyhteisön ja sitä kokoavan eetoksen voi katsoa kiteytyneen 1660-luvulla Royal Societyn ja sen *Transactions*-julkaisusarjan perustamisen myötä. Tieteellisten julkaisujen laatukriteeriksi tuli tutkijoiden itse suorittama riippumaton vertaisarviointi eli *peer review*. Näin tieteen edistäminen ja siihen liittyvä rajanveto tieteen ja epätieteen välillä tulivat autonomisen tiedeyhteisön tehtäviksi. Tieteen ammattimaistuminen kesti kuitenkin vielä kaksi vuosisataa: englannin sana ”scientist” ja suomen ”tiede” otettiin käyttöön vasta 1840-luvulla.

Tähän vaiheeseen sijoittuu myös Suomen tiedeyhteisön synty. Yliopiston siirtyessä Helsinkiin vuonna 1828 uusissa säännöissä omakuttiin humboldtilainen tutkimusyliopiston ihanne, jonka mukaan tutkimuksen ja koulutuksen vuorovaikutuksen avulla yliopisto huolehtii uusien sukupolvien kasvattamisesta tieteelliseen ajatteluun. Tohtorin tutkinnosta tuli nuoren tutkijan itsenäinen opinnäyte, joka toimii pääsyliopuna oman tieteenalan yhteisöön. Yliopistojen ja tutkimuslaitosten rinnalle alkoi muodostua

tieteellisiä seuroja edistämään tieteenharjoittajien yhteistoimintaa. Seuroille kehittyi nopeasti yhteyksiä myös kansainväliseen tiedeyhteisöön. Tiedeyhteisön sisäisen kommunikaation ja tieteen tulosten julkistamisen kannalta keskeinen julkaisutoiminta rakentui Suomessa alusta alkaen pääosin tieteellisten seurojen varaan.

Tieteellisten seurain valtuuskunta – Vetenskapsliga samfundens delegation sai alkunsa vuonna 1899, kun keisari Nikolai II senaatin talousosaston esityksestä antoi määräyksen tieteellisten seurojen käyttöön luovutettavasta talosta ja seurojen yhteisten asioiden hoitamista varten perustettavasta valtuuskunnasta. Senaatti antoi samana vuonna 19. elokuuta päätöksen, jossa määrättiin tarkemmin valtuuskunnan kokoonpanosta ja toiminnasta.

TSV:llä oli aluksi yhdeksän jäsentä, joukossa maamme vanhin tieteellinen seura Societas pro Fauna et Flora Fennica (1821), Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (1831), Finska Läkaresällskapet (1835) sekä ensimmäinen tiedeakatemia Finska Vetenskaps-Societeten – Suomen Tiedeseura (1838). Myöhemmin mukaan tuli suomenkielisenä yleisseurana Suomalainen Tiedeakatemia (1908) ja kolme erikoisalojen yhdistystä. TSV hallinnoi aluksi Pöllölän taloa ja vuodesta 1931 lähtien Säätytaloa. Tiedeakatemiaoilla oli itsenäisyyden alkuun saakka tärkeä asema senaatin tieteellisinä asiantuntijaeliminä.

Yliopistolaitoksen alueellisen laajentumisen myötä tieteellisistä seuroista tuli erikoisalojen valtakunnallisten yhteistyön elimiä. Vuonna 1973 perustettiin Tieteellisten seurojen neuvosto, johon kuului 86 tieteellistä julkaisutoimintaa harjoittavaa seuraa. Markku Linnan johtama opetusministeriön työryhmä jätti mietinnössään *Tieteellisten seurojen asema ja tehtävät* (1977) kahden rinnakkaisen ja päällekkäisen kattojär-

